

• בתחומה של מלחמה זעירה •

אלוף י. שדה

„מלחמה פרטיזנית“ כמכשיר של צבאות-סדירים

כאשר וינגייט ואנשיו פעלו בעורף האיטלי קים בחבש (ובעורף היפנים — בבורמה) — היתה פעולתם, מכמה בחינות, פעולה פרטיזנית טיפוסית. הם לחמו ללא קשר עם ה„עורף“ ע”י דרכי-תחבורה מתוקנות, ללא נשק כבד, בלי הנכוונות להתנגש ביחידות גדולות של האויב (נוסח פעולתם היה — „פגע וברח“). ושוב, גם כאן — במטרה להרויח זמן: למען הצבא, המיועד להתקפה רבתי, ושעדין לא היה מוכן לה.

והנה — סוף 1941. הגרמנים מתקרבים אל מוסקבה. התקדמותם הואטה ע”י התנגדות חזקה והולכת. יש סימנים של יציבות מסוימת בחזית — הרוסים מתכוונים להתקפת-נגד. אבל נחוץ זמן-מה כדי להשיג לים את ההכנות, להביאן לידי סיום וגמר; והנה, פורצת דרך החזית הגרמנית פורמציה של חיל-פרשים, בפיקודו של דובטור. ומשפרצה — מתחילה היא ל„טייל“ בעורף האויב; היא פוגעת קשה — ובורחת מהר; היא משבשת את דרכי התחבורה, מכניסה בהם ערבוביה, מפוצצת מסילות-ברזל, ממקשת דרכים; תוקפת יחידות בתנועה ומפקדות בשעת מנוחתן; משמידה מחסני תחמושת ואספקה. ולאחר שמילאה את תפקידה — פורצת את חזית האויב בשנית, בנקודה חלשה, וחוזרת אל קווי הרר-סים. — היה זה מופת לפעולה „חצי-פרטיזנית“ נמרצת ומוצלחת. אולי אפשר היה להשיג אותה מטרה (רח”זמן, בשביל להתכונן להתקפת-הנגד) בדרכים אחרות — ע”י התקפות-נגד מקומיות, ע”י הקרבת יחידות, שאינם נסוגות ועם זאת אינן נופלות בשביי האויב, אלא לוחמות בנקודה המסוימת עד-האיש-

הרחק בעורף האויב, בחשכת-הליל, מנסה יחידה קטנה להסתנן לתוך מחנה היריב, להגיע למטה שלו, להרוג את המפקד; — הרי לפנינו תכנית פעולה פרטיזנית טיפוסית. לרשות הפעולה אין עומד כוח גדול; כוחה של הפעולה בהפתעה. במקום זה הרחק בעורף, פחות מהכל חוששים להתקפת יחידה-אויבת. נשקה של היחידה — נשק אישי; „הנשק התומך“ שלה הוא — העזת-אנשיה. מה יכולה להיות מטרתה של פעולה כזאת? המטרה היא לרוב הגנתית ביסודה: ע”י הכנסת מבוכה בשורות האויב — להרויח זמן, אולי לדחות את התקפתו, ואולי — להחלישה ע”י השמדתו של מפקד מוכשר.

אך מי הם המוציאים-לפועל? האם פרטיזנים במובן המקובל של המלה? לא. אלה הם קצינים וחילים של צבא סדיר („סדיר“ — כניגודו של „פרטיזני“). הרי דוגמתו של הקצין הבריטי הצעיר קייז וחבריו, שזממו ל„חסל“ את רומל, על משהו. פעולה זו לא תוכננה מראש במטה; — נמצאו נועזים בשורות הצבא, בעלי יזמה, והם שתיכננו והציעו בפני הממונים עליהם — והוציאו לפועל את הנסיון הנועז. כידוע, לא הצליח הנסיון. — אך אין ספק, שלו קומץ האנשים שהלכו לפעולה מסוכנת זו היו משיגים את התוצאה אליה התכוונו, ושאותה קשה (ואולי אף אי-אפשר) היה להשיג ע”י פעולת יחידות גדולות — הרי יכולה היתה התוצאה להיות בעלת חשיבות בלתי-ריגילה — ואולי מכרעת. „פחות רומל אחד“ לגרמנים — וכל הקשור בחילופי-מפקד בכלל, ובמסיבות ההן — בפרט — פירושו של דבר, על-כילפנים, היה: כִּנְת־זמן.

האחרון ועד הכדור האחרון. אבל ברור בהחלט, שבדרך הפרטיזנית, כמעט בכל המקרים, מושגת אותה מטרה — בפחות כוח־אדם, בפחות ציוד־מלחמה, בפחות קרבנות.

אך, האמנם יש בזה משום חידוש — שאנשי־צבא „סדירים“ פועלים זמנית בדרכים פרטיזניות? בעצם, אין בזה חידוש. כבר בשנת 1812, הצטרפו למלחמה הפרטיזנית של הרוסים יחידות־פרשים סדירות. אכן, גם פעולות של יחידות אלו לא תמיד תוכננו ממש ע״י המפקדים העומדים בראש הצבא. יש והקצינים שעמדו אח־כבראש הפעולות הללו — אף הציעו עצמם לתפקיד זה, ביזמתם הם, ע״י כתיבת תזכירים ופירוט הצעות לאורח־הפעולה החדש, או בדרך של שיחות והשתדלות.

ערך פעולתה של יחידה פרטיזנית בהתגוננות הוא, במידה רבה, ברנטביליות שלה — לא רק משום ששנים־שלושה פרטיזנים, כשהם טומנים מוקש הגון תחת מסילת־ברזל — יכולים להוציא מכלל פעולה יחידה צבאית גדולה למדי, להרוג הרבה חיילים אויבים, — אלא גם בזה, שבעצם קיומם ואיומם על דרכי־החבורה, מתקני־עורף, יחידות־בתנועה, מפקדות וכדומה, מחייבים הם את הצד־שכנגד להעסיק (לשמירה מתמדת על כל האוביקטים, ולמלחמה נגד היחידות הפרטיזניות), אנשים וציוד העולים לעתים עשרות מונים על מספר האנשים (ובודאי — על כמות הציוד) אשר לרשות הפרטיזנים.

נשאלת איפוא השאלה: משום־מה, בתולדות המלחמות, לא היה נהוג ניצול רב יותר של דרכי־פעולה פרטיזניים? ועל שום־מה אומות וצבאות מסוימים ניצלו את הדרכים הללו יותר; ואחרים — פחות?

התשובה לשאלה השניה מתבקשת מאליה, ממבט ראשון, משהנג סוקר — מיומי היו אלה שניצלו בעיקר — ואלה שלא ניצלו, — את היתרונות שבאורח ה„פרטיזני“, אומות־נתקפות, אלו שהמלחמה התנהלה על פני שטחי מולדתן — ראה בדרך הטבע, הכרח לעצמן לפתח את אורח „המלחמה־הזעירה“, הספרדים והרוסים נגד נפוליון; הבורים — נגד הבריטים; הרוסים, במלחמת העולם השניה; סין, כשרגלה של יפן רמסה את אדמתה. אכן, יש והמלחמה הפרטיזנית לובשת צורה של מלחמה־עממית, ספונטאנית, משפּלש אויב למולדתך (ויו גם צורת־הבראשית שלה). גם אם איש לא הכין מלחמה זו למפרע, הרי היא באה כתולדת המצב. ניתן אולי לומר, אם להשתמש באנלוגיה מעולם

האמנות, שההבדל בין יחידה פרטיזנית לבין יחידה צבאית־תקינה דומה להבדל שבין שיר עממי לקומ־פוזיציה מורכבת, המבוצעת על ידי תזמורת סימפון־בית. אך הכל יודעים שפעמים שיר העם עז וחזק הוא; יש והוא מגיע ללבבות בדרכים אחרות מאשר הסימפוניה, באמצעים פשוטים יותר אך יעילים לא־פחות. אין פלא שרבים ממחברי מוסיקה סימפונית, מהמוכשרים שבהם, מניחים ביסוד יצירותיהם את המלודיה העממית. אין ספק שכדאי (ואולי — הכרחי) שכל צבא ישתמש ביחידות מסוימות שלו לשם פעולות הסחה פרטיזניות בעורף. אבל יתכן ומספר גורמים וחזיונות — שמרנות מסוימת הפועלת כאן, חוסר־רצון להניח יותר מדי „חופש“ למפקד נמוך, — ואף חוסר־האפשרות לחשב מראש את תוצאות הפעולה (כי הגורם העיקרי בה, ההעזה, אינו ניתן לשיקול ומדידה ולהערכת־סיכויים מדויקת) — הם אשר הפריעו לפתח פיתוח מלא את אורחות־הפעולה הפרטיזניים.

אם זאת, עשה־נעשו נסיונות מסוימים. — קודם כל יש לציין את יחידות־ה„קומנדו“ הבריטיות (הגם שמקור המלה „קומנדו“ שאל ממלחמת הבורים בבריטים, בדרום אפריקה). אף יחידות־הקומנדו הבריטיות נוצרו לשם פעולות „פגע וברח“. אנשי ה„קומנדו“ אומנו אף הם אימון מותאם לסבילות, להסוואה, למלחמת גוף־אל־גוף, לניידות־ברגל. פעולות „קומנדו“ — כעליה בחופה של דיאפ, בסך־נור — היו דוגמות טיפוסיות, לפי מטרותן ולפי אופן הוצאתן־לפועל, של מבצעים „פרטיזניים“. אף יחידות־הצנחנים שבצבאות — לפי עצם טבען מוכרחות להיות מאומנות לפעול כפרטיזנים.

אכן הגרמנים, שהדרכים הפרטיזניות אינן לרוחם, ניצלו את יחידות הצנחנים לפעולת־התקפה רבתי — בפרתים — והדבר אמנם נתאפשר להם, תודות לשלטונם המקומי המוחלט באויר. ואלו צנחנים רוסיים הורדו בזמנים שונים ובמקומות שונים בעורף הצבא הגרמני, ותפקידם העיקרי היה להיות חוט־שדרה של יחידות פרטיזניות־עממיות, לכונן אותן, להדריךנן בדרכי לחימה, לגשר ביניהן ולקשור אותן עם הצבא הרוסי העיקרי*.

* יש לציין, כי בכל התיאורים הסובייטיים של שנת המלחמה הראשונה בחזית רוסיה — נתקלים בציונים־לרוב על שימוש בפלגות צנחנים גרמניים (כרגיל, בעצמת מחלקה או שתיים) — לזחיתות בעורף, תפיסת כפרים וצומתי דרכים, הסתננות ביערות אל דרכי־הנסיגה של כוחות רוסיים או אל אנפי שיירותיהם; — וכעבור זמן־מה: גם לפעולות נגד פרטיזנים. — המע.

צבא פרטיזנים, כרגיל, איננו צבא עצמאי; הוא מועיל ביותר, כאשר הוא פועל בקשר בלתי-אמצעי עם צבא סדיר (י. שדה, "מערכות" ט"א)

סיני שגור באותה תקופה — „הגייסות למלחמת-עמדות" ו„פרטיזני".

במלחמת-העולם השניה היינו עדים גם לפרשה בפני-עצמה בדבר הפעלתם של כוחות „סדירים" ב-משימות מעין-פרטיזניות: „יחידות מיוחדות", בתפקיד של סיוע לפעולות עליה-בחופים ונחיתה-מן-האוויר. הפעולה הטיפוסית ביותר מסוג זה היתה הורדת צנחנים בצרפת, בזמן פלישת צבאות בניה-הברית לחור פיה של ארץ זו. אחד התפקידים שהוטלו על הצנחנים (אמנם על אלה, בעיקר, שהופעלו בקבוצות קטנות, לסיוע ה„מאקי" הפרטיזנית) היה אף הוא „פרטיזני" בתוכנו: — לגרום להפרעה בדרכי-התחבורה להסעת העתודות הגרמניות לקויה-החזית. אך הפעם נתגלו גם פנים חדשות לערכו של דרך-הפעולה הפרטיזני: לא הגנה, למען רוח-זמן — אלא סיוע רציני להתקפה (במובן ידוע, כמובן, שוב ע"י „רנח-זמן": היינה, האטת פעמי האויב). ידוע הדבר, שהמעשה הצבאי הנכון ומרחיק-הראות הוא — להכין את הנצחון מבעוד ימי שלום; אבל, הרי ימי שלום יש והם מביאים ירידה גם בחריפותה ובבהירותה של המחשבה הצבאית. ובין הדוגמאות לכך, תימנה גם זו, שירחון צבאי אמריקאי נצטרך להזכיר לקוראיו — הקצינים והסמלים — שהאימון הטוב ביותר לחייל אינו האיר-מון במגרש-הקסרקטין, אלא בשדה: בסביבה וב-נסיבות הדומות, ככל האפשר, לסביבה ולנסיבות של „עצם הענין"; שקליעה, למשל, טוב יותר ללמד במצב-תנועה מציאותיים — מאשר בצורה ה„קלסית", המסורבלת-קמעה והבלתי-טבעית לעתים. על כן, משהגיע הצבא האמריקאי שלי-מי-השלום לקוריאה, יש והפתיע אותו תחילה הצבא הצפון-קוריאני, ואחרי כן הסיני, בכוחו ההסתננות ובפעי-לות פרטיזנית נרחבת בעורף. — הסתננות ופעולות-בעורף, שנערכו הן במצבי התגוננות, הן בסיוע לכוח תוקף (או כחלק ממנו). תכסיסים מעין אלה הם שהכבידו על האמריקאים במיוחד את המלחמה בקוריאה. אמנם היתרון האמריקאי המוחלט בכוח-האש לא איפשר לצד הצפון-קוריאני-הסיני נצחון,

(סוף בעמוד 23)

הצנחנים הבריטיים, שירדו בשעתם בדרום-איטליה כדי לחבל בקרמנים חשוב — גם הם פעלו פעולה פרטיזנית אופיינית.

נסתפק בציונים אלה, ונסכם: בצבאות השונים לא הובן למדי ערכה של פעולה ביחידות קטנות, מפורזות. מעטות הן, יחסית, פעולות במסגרת כיתות ומחלקות לביצוע משימות חיוניות-מכריעות. במקרים שהשתמשו ביחידות קטנות — יש והגיעו להצלחות יוצאות מן הכלל. כך, אפשר לציין פעולת יחידת הצנחנים הבריטית בנורבגיה, כשיחידה בגודל כיתה-מוגברת בערך הצליחה לחבל ולהוציא מכלל פעולה מכון „מים כבדים" (הדרושים לייצור הפצצה האטומית — אשר לפי ידיעות שהיו מצויות אז — עסקו הגרמנים בפיתוחה) וכן להשמיד את מחסן התוצרת המוכנה; ובכך דחו — „לזמן מס-פיק" — את הסיכוי ליצורו של נשק מסוכן זה. ולא כאן המקום לסכם ולנתח את אפשרויותינו אנו, הישיגינו (ראף שגיא-ווינו) בענין הפעלת אופני-לחימה פרטיזניים ופרטיזניים-למחצה בעבר.

הסינים — הם אולי אשר הגיעו להישגים הגדולים ביותר ב„מקצוע" הגדון. על פי נתונים ממקורות רציניים, התחלק הצבא הסיני של מא-טסה-טונג בתקופות מסוימות לשני חלקים בלתי-שווים: חלק הונה את הצבא-ה„מרוכז", (ועל כן נקרא — „סדיר"), שנועד לפעולות צבאיות סדירות; וחלק אחר היה מתפור ומתמוג בשוב הסיני, בעיקר — בשוב הכפרי, ומתרכז רק לשם ביצוע פעולה מסור-ימת; ואלו אחרי הפעולה — היה מתפור ונמוג שוב. לחלק זה קראו הסינים — „הצבא הפרטיזני" שלהם. על פי אותם המקורות, גדול היה החלק השני מהראשון; הגם שאת השם „הצבא הפרטיזני" ייחסו הסינים אך ורק ליחידות צבאיות הפועלות בדרכים פרטיזניות מובהקות — ואלו את היחידות העממיות, של האיכרים המזוינים, שפעלו ברוב המקרים על דעת עצמם, אך לא היוו חלק של הכוח ה„פרטיזני המסור-דר" הנ"ל — לא קראו בשם זה. מצויות ידיעות, אשר לפיהן יותר משני שלישי של גייסות מא-טסה התקיימו כ„צבא פרטיזני". סידור זה היה קיים עד אשר המפקדה של סין-העממית החליטה לעבור להתקפה מכרעת — ולשם הת-קפה זו היא ריכזה את כל הצבא שלה, — זה „המרוכז", וזה „המתפור", — וכולו פעל מעתה בצותא, בתורת „צבא רגיל". הרי שכאן היה לפנינו צבא בעל „טבע כפול": — „סדיר" (א), לפי ביטוי

אבל הרעיון של צוֹת־אֵשׁ נִיצֵל והוא הִצִּיל נפשות — והרג באויב, ולא נשכח עד עצם היום הזה.

אותו יום, לאחר הפשיטה למֶאֱקִין וקרבות גֹּאֲדָאֶלְקֵל, קיבל קרלסון — הבורר מקדחת, ומדוכא על־יִהוּדֵי־רֶסֶס שֶׁלֹּו נִיטֵלוּ הִימְנוֹ ושוב לא ינהיגם לעולם, ולבו דוה על שֶׁהוּעֵלָה לתפקידי מטה על מנת לשלול ממנו פיקוד־יֶשִׁיר על אנשים — הודעה רשמית האומרת כי לא „קורפוס המרינס“ בלבד, אלא חִיל־הַצָּבָא של ארה״ב — כֹּלוֹ — תִּקְנוּ את טבלות־הֶאֱרֹגוֹן שלהם. הדבר נעשה ברוח צוֹת־הָאֵשׁ (בשינוי קטן אחד) וחידושים אחרים שהורתם היתה במעון הזנוח שב־מחנה אֶלִיוֹט אשר למטה־הכללי של־החלומות־והתכונות.

צוות האש הפך לתַקְנָה. המפקדה לומדת, ככלות הכל. אך הוא, קרלסון, לא היה במצב־רוח כה מרומם, כפי שהשתקף במאות המכתבים שקיבל מאנשיו ובהם סיפרו לו, כיצד השתמשו בצוֹת־הָאֵשׁ ביחידות אחרות. כיצד הִצִּיל הדבר נפשות והשיג יעדים. — וכך זכו עתה אותם אנשים אשר לא יכול היה להעלותם בדרגה שהיו זכאים לה לפי עבודתם ומאמציהם לדרגות ומנויים המגִיד עֵם להם, וזאת בכוחה של ועדת־הברירה הבלתי־מת־פְּשֶׁרֶת — זו של שדה־הקרב.

ברם, קרלסון סירב לומר נואש. „הבה נכתוב את בקש־רִינָה שנית, ונאמר בהן את אותם הדברים במלים אחרות. הבה נשתמש בלחץ באמצעות כל אחד מהאנשים שאנו מכירים. נמְשֹׁךְ בחוטים הנכנסים לחלונות הגבוהים. אם אנו מאמינים כי צוֹת־הָאֵשׁ יציל נפשות ויצלח למלאכתנו — הרי, בשם האלהים — אל ניתן לדבר לעצור בנו!“

הם כתבו תזכורות והעבירו בצניעות, ומחוץ לצינור־רוח: הם עלכו נסיעות לואשינגטון על חשבונם הם; הם עשו כל דבר שאנשים המיועדים ע״י הכרת צדקתם על־לִים לעשותו. ולבסוף, המטה חזר ודיבר.

„עליכם יהיה לשמור על טבלות־הֶאֱרֹגוֹן והקצאות־הִיסוד הנוכחיות שלכם.“ — היה תכנם בקצרה. — ברם, תוכלו להתארגן כרצונכם ב ג ב ו ל ו ת ההקצאה־הכוללת שנקבעה בטבלות. אנו אפילו גורה לאפסנאות לספק לכם נשק נוסף, בתנאי שיהא לה כזה.“

הצהלה להצלחה זו הועמה רק ע״י זאת: לא הותר לו לקרלסון להעלות־בדרגה אנשים שלא נכללו בתקן־הדרגות של גדודים שב־נוסחת־התקנון. אי־אפשר היה להעלות אפ־לו איש נוסף אחד לדרגת קורפורל או סרגֶנֶט, ויהא התפ־קיד שייקרא למלאו כאשר יתא.

* ואלה היו החידושים: (1) הפיכת „מחלקת־הזיון“ (מעין מחלקת־מסיעה) לחלק קבוע וב־לתי־נפרד של הפלוגה הרובאית. (2) שימוש נרחב יותר באלחוט, למען שליטה ותיאום בתוך יחידות טקטיות־ועירות, וביניהן. — המע־

„מלחמה פרטיזנית“ / סוף מעמוד 20

אך תכסיסיו הגמישים של צבא זה — פעולות־לילה, בעורף, הסתננות — הם אשר מנעו את הנצחון מהאמריקאים. כידוע, „עובדות הן דבר עקשני“; וכתוצאה מהן — מובן מאליו שעלה עתה בעיני העולם־הַצָּבָאִי לא רק ערכו־הִיֶּחָסִי, הגבוה ממילא של חִיל־הֶרָגִלִים בכלל — אלא, עוד יותר מכך, ערכו של חִיל־הֶרָגִלִים הגִּמִּישׁ, היודע לצרף תכסי־סים פרטיזניים לתכסיסי־צבא מקובלים.

אכן, באותו צבא אמריקאי עצמו — בימי מלח־מה — נודעה גם מסורת אחרת: אסכולה של מחשבה ומעש צבאיים גמישים, רבי־זימה ובלתי־נרתעים. אחד הגילויים לכך שימש קול־קְרֶלֶסוֹן — שבכמה מקווי־האופי והדעות שלו (הגם שכלל וכלל לא בכולן) מצויות גם נקודות־דמיון בינו לבין וִינְגִייט הבריטי. בספר, המספר על חלקו במלחמת־העולם השניה ועל מעללי „גדוד־הפושטים“ שהקים בתוך

חיל ה„מארינס“ האמריקאי ישנם כמה פרקים רבי־ענין, משהו מִגֶּרֶעִין מחשבתו — באשר לארגון הטקטי של כוחות־הסתננות־ופשיטה — מצוי בפרק הניתן במצורף לסקירה זו. ויצוין כי רבות מהנחותיו מצאו עתה את התגלמותן המחודשת גם ב־פִּלּוֹגֹות־הֶרִינְגֶ'רִים, שהוקמו מחדש.

התיאור בפרק זה לאופן הדיון ביחידה צבאית פרטיזנית מתהנה, שְׂקוּיָה רק מסתמנים והולכים, על מבנה המיוחד של היחידה ועל דרכי הפעלתה — גותן לנו מושג־מה על דרכי יצירה צבאית משותפת של מפקד ופקודיו, בהם המפקד מְכֹן בתקיפות ובהתמדה את הדיון לכיוון המבוקש; ויש ענין גם בתמונות ההתגוששות שלו בהרגלי האינרציה והשמרנות של הממונים עליו, המְנַתְרִים לו בהתחלה כאילו כפאם השד — ואחרי כן, בכל זאת, מקבלים את תורתו, והופכים אותה הלכה־מקובלת. מעין תהליך של יצירה — מזה ו,התנגדות החומר“ — מזה.